

Denizcilerin Umut Işığı

Deniz Feneri

Geceleyin deniz kenarında yıldızların ne kadar çok ve parlak olduğuna dikkat ettiniz mi? Bunun nedeni, yıldızları görmemizi engelleyecek ışık kirliliğinin denizde olmamasıdır. Denizcilerin, yollarını yıldızlara bakarak bulduğu dönemlerde ışık kirliliği elbette söz konusu değildi. Ne var ki, onlar bile zaman zaman ışığa gereksinim duyarlar. Özellikle karaya yakınlarsa ve kıyıyı görmeleri gerekiyorsa, küçük bir ışık çok önemli olur. Gökyüzündeki yıldızların ışıklarının gösterdiği gibi, bazen karadan gelen bir ışık da onlar için yaşamsal önem taşıyabilir. Bu ışığın kaynağıysa yüzyıllardır denizcileri kazalardan koruyan ve yönlerini bulmalarını sağlayan deniz fenerleridir.

Bilinen ilk deniz fenerleri Fenikeliler zamanında yapılmıştı. Denizcilikle uğraşan ve deniz ticaretinde çok ileri bir ulus olan Fenikeliler, geceleri kayalıklara çarpmamak, ya da karaya bakarak yönlerini bulabilmek amacıyla deniz fenerleri yapıyorlardı. Antik çağın en ünlü deniz feneriyse, dünyanın yedi harikasından biri sayılan İskenderiye Feneri olmuştu. 110 metre yüksekliğindeki fener, dönemin önemli limanlarından biri olan İskenderiye'nin simgesi olarak anılıyordu.

Roma İmparatorluğu'nun yıkılması ve ardından gelen karışık dönemde, deniz ticareti büyük kesintiye uğramıştı. Ticaret için gerekli düzen ve güvenlik olmadığından, denizcilik ve deniz fenerleri uzun süre önemsenmedi. 12. yüzyılda deniz ticaretinin yeniden canlanmasına değin Avrupa'da çok az deniz feneri yapıldı.

16. yüzyılın sonunda Avrupa kıyılarında yaklaşık 30 deniz feneri bulunuyordu. Bu sayı 1820 yılına gelindiğinde yaklaşık 250 kadardı. Başlangıçta fenerler, ağaçtan kuleler halindeydi; odun ateşi, mum ve yağ, lambaları aydınlatmada kullanılan başlıca malzemelerdi. Ne var ki, bunlar şiddetli fırtınalara, rüzgârlara ve büyük dalgalara dayanıksızdı. Bu nedenle deniz fenerlerinde yapı malzemesi olarak taş blokların kullanılması gündeme geldi. Deniz feneri yapımında uzun süre kullanılan ve duvar örme yöntemiyle birbirine bağlanan taş bloklar, 20. yüzyılda yerini çelik ve betona bıraktı. Günümüzde deniz fenerleri, alışılmış silindirik görünümlü yapıda değil, radyo verici istasyonlarının verici kulelerine benzer çelik iskeletler biçiminde yapılıyor. Bunun birkaç nedeni var: İlki, fenerlerde ışık üretmek için kullanılan malzemeyle ilgili. 19 yüzyıla değin deniz fenerlerinde aydınlatmada kullanılan malzeme, odun ya da yanıcı yağlardı. 16. yüzyılda bir süre kömür de kullanılmıştı. Ne var ki, fenerin ateşi yanarken çıkan duman, ateşi rüzgâr ve sudan koruyan camların yüzeyini çok çabuk karartırdı. Deniz fenerlerinde yaşayan fener bekçileri, ateşin sürekli yanmasını sağlarken, bu camların temiz olmasına da özen gösterirlerdi. Zamanla daha az duman çıkararak yanan yağ lambalarının bulunmasıyla bu sorun ortadan kalktı. Elektrikle çalışan lambaların yapılmasından sonraysa ateşi sürekli yanar tutacak bir fener bekçisi gereksinimi ortadan kalktı. Üstelik bu yeni lambalar sayesinde deniz fenerleri eskiden olmadığı kadar uzaktan görülebiliyorlardı. Böylece çelik bir iskeletin

üzerinde kendi kendine yanıp sönen lambalar, taştan yapılmış, silindirik biçimindeki eski deniz fenerlerinin devrini kapadı.

Deniz fenerlerinin geçmişteki önemini kaybetmelerinin bir nedeni de, radar ve telsiz gibi sistemlerin gelişmesi. Denizciler, bu sayede her türlü hava koşulunda karayı ve sığ suları farkedebiliyorlar. Bunun yanında, deniz fenerinin ve ışığının görülemediği kötü hava koşullarında sestene de yararlanılıyor. Geçmişte sesli uyarılar için top sesinden ve çanlardan yararlanılmış. Günümüzdeyse, sirenler ve kornalar kullanılıyor. Sesin yayılımı da hava durumuna bağlı olarak değişiyor. Bu nedenle, günümüzde deniz fenerlerinde telsiz ve gemicilerin kullandığı türden sinyaller yayan ya da geminin radarını kuvvetlendiren radar kuleleri bulunuyor.

Gelişen teknolojiye gittikçe yenik düşen şeylerden biri de deniz fenerleri. Belki bir süre sonra, onları yalnızca geçmişten kalan süsler olarak göreceğiz kıyılarımızda.

Gökhan Tok

Kaynaklar
Boorstin, D., Keşifler ve Buluşlar, Çeviren: Fatoş Dilber, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1996
www.howstuffworks.com
www.lighthouse.cc